

вичи Острозького. Насправді ж твір з'явився пізніше. Можливо, його вихід був приурочений до дня похорону князя *Олександра*, який відбувся 2 лютого 1604 року. Існує версія, що автором твору був *Д. Наливайко*. "Лямент" належить до поширених у той час творів, які спеціально писалися на смерть тих чи інших осіб, переважно можновладців. У першій частині твору подається умовне звернення князя *Олександра* до дружини, товаришів, синів, слуг, зрештою до всіх посполитих. Далі йде характеристика князя *Олександра*, а завершується твір зверненням його брата *Януша* до нього. "Лямент", очевидно, варто розглядати як зразок поетичних творів, що писалися в ОА. У творі знайшли відображення певні сподівання, які існували в ревнителів православ'я щодо нащадків князя *Олександра*. У творі акцентується увага на тому, що князь *Олександр*, як і його предки, дотримувався православного віровизнання, і це було основним чинником могутності й благополуччя роду. В уявному зверненні князь *Олександр* закликає своїх синів триматися віри предків.

Публікації: Факсиміле. – Rothe H. Láment dómu knjazát ostrozskich: (Lamentatio des Hauses Ostrog): 1603; Text. Übersetzung. Kommentar. Facsimile. – Giessen, 1977; публікація тексту – Rothe H. Die älteste ostslawische Kunstdichtung. 1575-1647. Erster Halbband. – Giessen, 1976. – S. 118-124 (текст); український переклад – Українська поезія: кінець XVI – початок XVI ст. – Київ, 1978. – С. 151-153; Українська поезія XVII ст. – Київ, 1988. – С. 38-42.

Місце зберігання: Унікальний примірник зберігається в Національній бібліотеці Болгарії в Софії.

Каталоги стародруків: В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания: Славянская кирилловская печатная книжность XV – первой четверти XVII в. / Сост. Ю. А. Лабынцев. – Москва, 1982. – № 13. – С. 24.

Література: Запаско Я., Исаевич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. I (1574-1700). – С. 33; Исаевич Я. Д. Преемники первопечатника. – Москва, 1981. – С. 16; Його ж. Українське

книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 135; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 126; Соболевский А. И. Две библиографические редкости // Чтения в Историческом обществе Нестора летописца при Киевском ун-те св. Владимира. – 1898. – № 12. – Отд. 2. – Прибавл. – Киев, 1898. – С. 12-18.

Наталія Бондар,
Петро Кралюк

Лятош (Лятос) Ян (Latosz (Latos) Jan) (* 1539, м. Краків – † 1608, м. Острог)

Учений-астролог і медик. У джерелах фігурує як Jan Latos, Latonius, Latosinius, Latosinski, Latosz. Закінчив Ягеллонський університет у 1563 р. з ученим ступенем магістра філософії. Із 1565 р. професор Краківської академії. У 1575 р. Л. вступає на медичний факультет Падуанського університету. Після дворічного навчання здобув звання доктора медицини і повернувся до Кракова. У Краківській академії викладав математику і філософію. Одночасно інтенсивно займався астрологічними студіями. У 1580 р. прийнятий членом Товариства докторів медицини Кракова, а в 1582 р. став професором медицини Краківської академії і очолив кафедру медицини, яка була організована у 1565 р. Петром із Познані. У 1583 р. став деканом лікувального відділення Краківської академії. Автор численних праць з астрології та астрономії. Велике значення надавав вивченню ролі астрології у медицині. Вважав, що за розміщенням небесних тіл, планет і зірок можна передбачити поширення хвороб, їх лікування, а також прогнозувати нещастя, врожайність, кількість опадів, зміни погоди, долю окремих індивідів тощо.

Коли у 1582 р. папа Григорій XIII надіслав до Краківської академії новий календар,

PROGNOSTICON,
DE REGNORVM AC IM-
PERIORVM MV TATIONI-
BVS, EX ORBIVM COELI SYDE-
rumq; motu & lumine vario, in hæc
tempora incidentibus.

*Maximè verò de Christianorum contra
Turcas successu.*

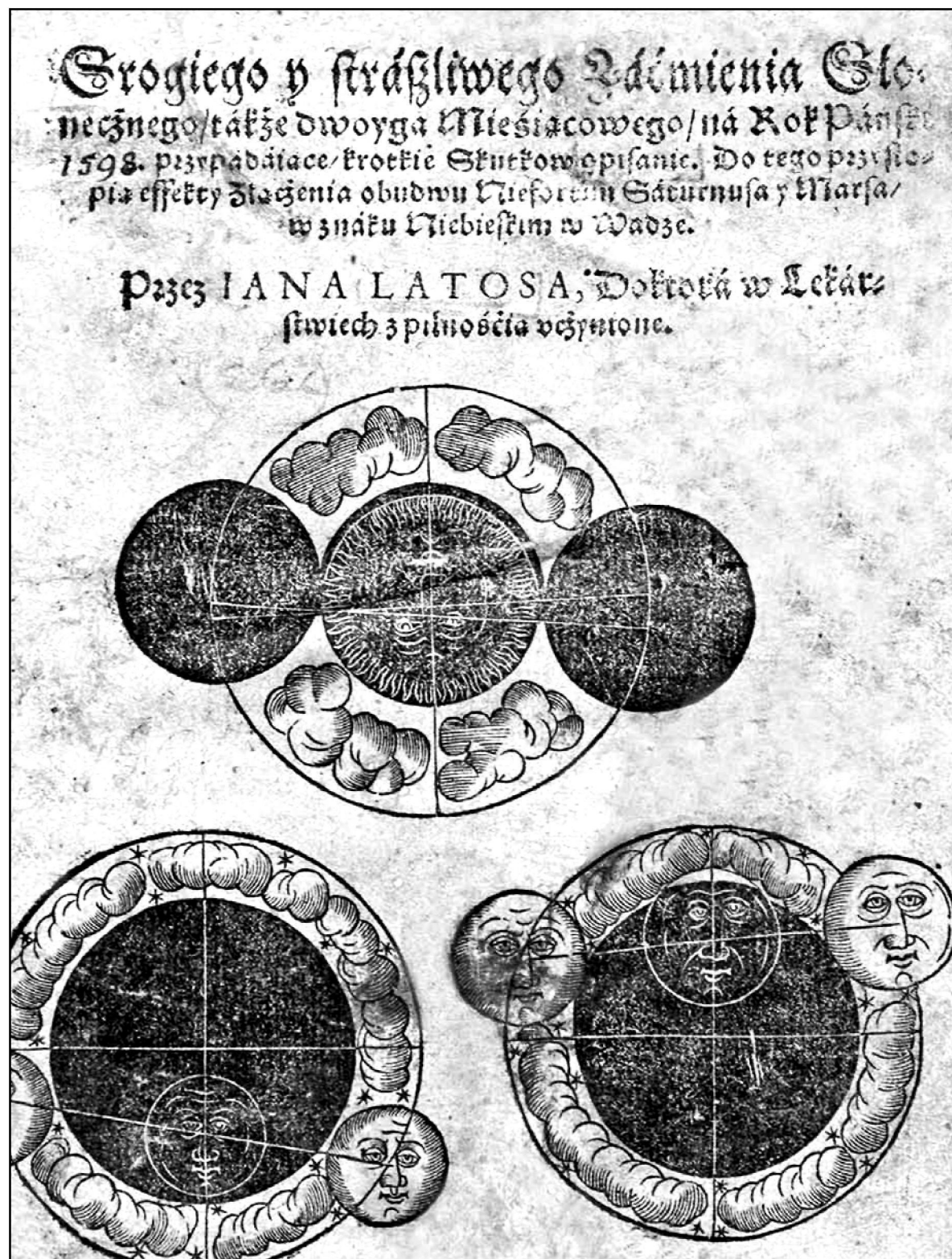
A IOANNE LATOSINIO Medico Phi-
sico, & Mathematico, diligentissime conscriptum,
& publicæ vtilitatis gratia editum.

*Ioann. Bursii. post eius mortem
datus Bibliothecæ Cracoviensi secretarij cum alijs.*

ANNO 1524.

*Bibliothecæ Maioris collegij
vniuersitatis Cracoviensis.*

Титульна сторінка прогностика Яна Лятоша на 1597 рік

Л. виступив проти його прийняття у зв'язку з тим, що в ньому було виявлено багато похибок, неточностей у математичних висновках. Прийняття нового календаря Л. вважав неможливим у зв'язку з тим, що це негативно вплине на літочислення, встановлення термінів свята Пасхи та прогнозування багатьох явищ у природі.

Прекрасна підготовка з астрології і математики дозволили Л. розгорнути кампанію проти нового календаря папи Григорія XIII. Л. виступав із публічними лекціями, писав брошури, вступав у дискусії з численними опонентами, надсилав листи видатним вченим із зазначенням виявлених помилок у календарі. Користуючись послугами папського нунція в Польщі, кардинала А. Болоньєтті, Л. передав лист папі Григорію XIII з викладенням усіх виявлених недоліків. Видав календарі і прогнозики уперед аж до 1610 року.

Критика нового календаря папи Григорія XIII, яку широко розгорнув Л., одержала позитивні відгуки у Східній Церкві. У той час Л. почав налагоджувати зв'язки з домом *Острозьких*. Особисто папа Григорій XIII вимагав припинити публічні виступи Л. Активну публіцистичну діяльність Л. засудили католицькі священники Кракова, єзуїти організовували виступи міщан проти Л., докола нього велися інтриги, друкувалися листівки з особистими нападками на вченого, знищувалися його праці. У 1598 р. на пропозицію кардинала Бернарда Мацієвського Л. був позбавлений кафедри у Краківській академії, а згодом він був вигнаний із неї.

Із 1594 р. Л. починає присвячувати свої праці членам сім'ї князів *Острозьких*, найбільше *Янушу Острозькому*. Це свідчило про те, що Л. був знайомий із сім'єю князів *Острозьких* і підтримував із ними дружні стосунки. Це мало значення у вирішенні питання про переїзд Л. на проживання до Острога. Точний час його прибуття сюди важко встановити. Дослідники наводять різні дати (1596, 1598 і навіть 1602 рр.).

За свідченнями джерел, Л. проживав недалеко від будинку ОА з дружиною Анною Ожеговською та доньками Анною і Доротою. Можна припустити, що після прибуття до Острога, Л. почав викладати в ОА математику, займався лікуванням хворих, у т.ч. членів родини *Острозьких*. В Острозі Л. продовжує розпочату в минулому критику нового календаря, друкує наукові праці у Вільно. Серед виданих в Острозі творів Л. особливе місце займає книга із календарем на 1602 р., у якій підсумовано все раніше висловлене щодо недоліків та помилок календаря папи Григорія XIII. У трьох виданих у Вільно "мінуціях" Л. доводив значення кожної хвилини у літочисленні та прогнозах, друкував календарі на новий рік, прогнозував погоду, політичні події. На вимогу папи праці Л. знищувались, тому вони є бібліографічною рідкістю. Високу оцінку Л. дав *З. Копистенський* у своєму полемічному творі "*Палінодія*". Л. був похований на польському кладовищі в Острозі. Його могила і надгробний пам'ятник з чорного граніту зберігався до знищення кладовища у 1965 р.

Література: Харлампович К. Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви. – Казань, 1898. – С. 276; Шпизель Р. С., Гуцал Р. Р. Научно-общественная деятельность некоторых врачей древнего Острога // Лікарська справа. – 1995. – № 5-6. – С. 198-203; Шпизель Р. Ян Лятош (Лятос) // Острозькі просвітники. – Острого, 2000. – С. 61-66; Baricz H. Historia uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu. – Kraków, 1935. – S. 554-589; Encyklopedia powszechna S. Orgelbranda. – Warszawa, 1864. – T. 16. – S. 410; Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1906. – T. 21. – S. 115-117; Giedroyc Fr. Źródła biograficzno-bibliograficzne do dziejów medycyny w dawnej Polsce. – Kraków, 1911. – S. 408-412; Kamiński St. Latos Jan // Słownik lekarzów polskich. – Warszawa, 1888. – S. 265; Peszke J. Latos Jan // Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana. – Warszawa, 1910. – T. 43. – S. 5-6.

Рафаель Шпизель